

УДК 94:271.222(477.43-2)“2000/2016”

І.І.Боровець

Відродження української національної церкви (Володимирський храм УПЦ КП у Солобківцях 2000–2016 рр.)

У першій частині статті розкрито історичні умови утворення Української Православної Церкви Київського Патріархату. Простежено перебіг конфлікту між митрополитом Філаретом та московським патріархом Алексієм. Його наслідком став спровокований зовнішнім втручанням розкол церкви на промосковську (УПЦ МП) та національну (УПЦ КП) частини. Проаналізовано основні прояви подальших напружених взаємин між ними з приділенням особливої уваги подіям “чорного вівторка”. З посиланням на оцінку відомих авторитетів у дослідженні церковної проблематики обґрунтовано підтримку автора у даному протистоянні УПЦ КП. Визначено основні здобутки та проблеми її становлення у другій половині 90-х рр. ХХ ст.

У наступній частині з'ясовано основні віхи становлення Володимирського храму УПЦ КП у с.Солобківцях. Окреслено час утворення парафії, контингент її членів, основні напрямки діяльності. Акцентовано увагу на організаційній підготовці та процесі будівництва церкви. Подано короткий опис зовнішнього вигляду та інтер'єру храму. На основі статутної документації розглянуто особовий склад активних вірян та особливості статусу парафії. Виявлено характерні риси її внутрішньої організації, визначено позитивні сторони та недоліки функціонування громади. Розкрито взаємини її з іншими релігійними громадами села й констатовано, що у своїй діяльності парафія послідовно дотримується первісних християнських засад світобачення. На завершення проаналізовано ситуацію в громаді на сучасному етапі та перспективи її розвитку.

Ключові слова: українська церква, Солобківці, Володимирський храм, клопотання, пожертви, меценати, будівництво, інтер'єр, настоятель, статут, християнське світобачення.

Після проголошення незалежності України чи не найперше місце у духовному відродженні посткомуністичного українського суспільства стала відігравати релігія, насамперед традиційна православна. Населення, дезорієнтоване очевидним крахом життєвих цінностей та орієнтирів, насаджуваних попереднім політичним режимом, стало масово повертатися до віри в Бога й шанування Церкви.

В даній ситуації на порядок денний було винесено логічне завдання створення національної Української православної церкви (УПЦ), незалежної від керівних структур колишньої радянської метрополії, тобто Московського патріархату, якому Київська митрополія підпорядковується ще з 1686 рр. [1, с. 222]. Причому є думка, що її вихід з-під юрисдикції Константинопольського

патріархату не був канонічним й досі офіційно невизнаний вселенською патріархією [2, с. 141].

На Помісному Соборі ієрархів УПЦ (були присутні всі без винятку єпископи) під головуванням митрополита Філарета (Денисенка) 1–3 листопада 1991 р. пролунало характерне визначення: “Незалежна Церква у незалежній державі є канонічно виправданою та історично неминучою” [3].

Однак практична реалізація даної декларації виявилася проблематичною. Московський патріархат розгорнув кампанію тиску, шантажу й підкупу українських ієрархів й деякі відкликали свою згоду на відокремлення. У результаті ідеологічної обробки негативну позицію висловили також монахи Києво-Печерської Лаври. Подібні “несподівані” відмови були широко розповсюджені і серед рядового причту [4].

Відтак загострилися відносини між митрополитом Філаретом й тогочасним Московським патріархом Алексієм. 1–4 квітня 1992 р. на Архирейському Соборі Російської православної церкви (РПЦ) в Москві обговорювалось прохання УПЦ про надання їй автокефалії. Дискусія завершилася не лише відкладенням питання на наступний Помісний Собор, що фактично означало заперечення українських прагнень, але й прийнято рішення про переміщення з посади предстоятеля УПЦ митрополита Філарета [5, с. 597]. Той спершу погодився, але після повернення до Києва заявив про свою відмову, мотивуючи це тим, що свою обіцянку в Москві він зробив під сильним тиском і шквалом шаленої критики. Свідченням фактичного розриву стало й те, що Філарет не відповів на звернення патріарха та не прибув на засідання Синоду РПЦ 6–7 травня 1992 р. [6].

Організувавши незадоволених Філаретом українських ієрархів, московський Синод РПЦ взяв курс на створення паралельних керівних структур УПЦ. За його вказівкою 22 травня у Харкові відбувся архирейський собор, на якому предстоятелем УПЦ обрано митрополита Володимира (Сабодана) [5, с. 597].

У таких умовах активізувалася співпраця між національно свідомими керівниками УПЦ та лідерами Української автокефальної православної церкви (УАПЦ), відродження якої відбулося ще у жовтні 1989 р. Результатом їх домовленостей став Всеукраїнський Православний Собор 25–26 червня 1992 року в Києві у резиденції митрополита Філарета, що об’єднав УАПЦ та відповідну частину УПЦ в Українську Православну Церкву Київського Патріархату. Собор заочно підтвердив обрання предстоятеля УАПЦ Мстислава (Скрипника) Патріархом Київським і всієї України [7]. Філарет став його заступником. Звертаємо увагу, що хронологічно це відбулося на місяць пізніше подій у Харкові, що однозначно спростовує московські пропагандистські заяви про розкольніків, адже саме ініціатори Харківського собору зумовили розкол УПЦ.

Наступні кілька років пристрасті навколо церковного питання в Україні не вщухали. Чільне місце у пропагандистських медіальних атаках на УПЦ КП посідала критика особистості Філарета. Йому закидали співпрацю з КДБ у

радянські часи, владні амбіції та підступність у досягненні своїх цілей. Негативну позицію щодо об'єднавчого процесу зайняв також патріарх Мстислав, який під час візиту в Україну (постійно проживав у США) висловив свої критичні зауваження [6]. Відтак, низка єпископів УАПЦ після смерті 1993 р. Мстислава оголосили про відновлення окремішності УАПЦ й обрали свого патріарха Дмитрія [2, с. 147]. Натомість собор УПЦ КП обрав патріархом довголітнього активіста релігійного дисидентства в СРСР Володимира (Романюка). На наш погляд, факт патріаршества в УПЦ КП спершу Мстислава, а потім Володимира засвідчує, що Філарет не ставив свої владні амбіції вище інтересів і користі церкви, а тому подібні звинувачення на його адресу є безпідставними.

Доречним у даному випадку буде посилення на думку авторитетного вченого-історика, доктора історичних наук, професора, протоієрея УПЦ КП Юрія Мицка. Він акцентує увагу на непорушності (в умовах жорсткого тиску Москви) позиції Філарета у відстоюванні курсу на незалежну українську церкву. Харківський собор Ю.Мицк оцінює як неканонічний з низки причин: відсутність на ньому предстоятеля Філарета; усунення його всупереч канону про пожиттєвість митрополита; кандидатура Володимира (Сабодана) як керівника митрополії була неприйнятною, оскільки він не був громадянином України і очолював єпархію за її межами (у Росії). До того ж, вказує історик, московське керівництво РПЦ пообіцяло надати УПЦ МП автотефалію у найближчих 2–3 роки, але досі не виконало даної обіцянки [8, с. 11–12].

Схожої думки дотримується О.Саган. Він слушно оцінює кризу в українському православ'ї у широкому геополітичному контексті й вважає російську церковну політику своєрідним ідеологічним інструментом для реваншистів, які намагаються в тій чи іншій формі відновити Радянський Союз. Стосовно постаті Філарета О.Саган вказує: “стан в православ'ї України слід розглядати в історичних та геополітичних вимірах відносин Україна – Росія, а не з'ясувати його наявність якогось суб'єктивного чинника – діяльністю в минулому і тепер нинішнього предстоятеля УПЦ КП патріарха Філарета (Денисенка)” [1, с. 222].

Ще краще, ніж наведені міркування відомих наукових авторитетів, засвідчує правоту справи УПЦ КП сучасна ситуація в Україні. Агресія путінської Росії та неоголошена війна на сході України, на жаль, цілком підтвердили негативні прогнози розвитку українсько-російських відносин загалом та ситуації в православ'ї зокрема. Так, митрополит Переяслав-Хмельницький і Білоцерківський Епифаній називає Харківський собор 1992 р. “церковною ДНР” й приходиться до висновку: “По суті, Українська Православна Церква в 1991–1992 роках зіткнулася з тими ж схемами впливу, які в 2013–2014 роках Росія застосувала в цілому проти України: агресивна пропаганда, використання агентури, пряме застосування спецслужб” [9].

Кульмінацією тогочасного напруження стали похорони патріарха Володимира (Романюка) у Києві у липні 1995 р. Під час процесії відбулися зіткнення її учасників з міліцією та ОМОНОм [8, с. 12–13]. Ці події отримали в новітній

українській історії означення “чорний вівторок”. Позиція влади полягала у недопущенні поховання патріарха на території Софіївського собору, як того бажали віряни. Офіційною мотивацією було те, що собор є національним надбанням світового значення під охороною держави, який будувався в часи існування єдиної Української церкви, що зараз має кількох нащадків, розділених адміністративним підпорядкуванням та політичною орієнтацією [10]. Втім, дані раціональні політичні аргументи не виправдовують масове побиття мирних громадян й погіршення відносин між УПЦ КП та владою. Конфліктна ситуація вирішилася імпровізацією. Патріарх був похований в нашвидкуруч облаштованій могилі біля дзвіниці Софіївського собору.

22 жовтня 1995 р. патріархом УПЦ КП став такий Філарет. Реакція московського патріархату не забарилася – йому було оголошено анафему. Незважаючи на несприятливі обставини Філарет зумів не лише зберегти, але й значно розширити вплив та кількість віруючих УПЦ КП. Було налагоджено контакти з болгарською та македонською національною православною церквою, канонізовано Петра Могилу, розпочато відбудову Михайлівського Золотоверхого монастиря. Станом на початок 1998 р. в УПЦ КП нараховувалося вже 1901 парафія [5, с. 599].

На жаль, поки що не увінчалася успіхом справа повторного об’єднання УПЦ КП та УАПЦ. Відбувається фактично постійний переговорний процес, але остаточного рішення досі не прийнято. Також залишається завданням на майбутнє визнання самостійності національної церкви з боку Константинопольського патріархату. У свій час вселенський патріарх Варфоломій з цього приводу запевнив, що Україна, як незалежна держава, має право на церковну автокефалію, проте для її визнання знову ж таки необхідне об’єднання різних частин українського православ’я у єдину Помісну церкву [7].

Хмельниччина є одним з найактивніших регіонів у поступі відродження національної церкви. 29 жовтня 1997 р. настоятелем Хмельницької та Кам’янець-Подільської єпархії став Антоній (Махота). Під його керівництвом розгорнулося створення громад національної церкви у нашій області. У 2000 році сприятливі обставини для цього склалися у селі Солобківці Ярмолинецького району.

Історія Солобковець засвідчує наявність у селі низки храмів. Так, у XIX ст. джерела фіксують п’ять різних за парафією церков: кляштор домініканців, костел св. Йосипа Обручника (мурований), церква Знесіння (кам’яна), церква Покрови (дерев’яна) та церква Успіння (кам’яна) [11, с. 343-344]. Історична традиція продовжилася й на сучасному етапі. У селі на рубежі XX–XXI ст. діють громади римо-католицької церкви, УПЦ МП, УПЦ КП та церкви евангельських християн-баптистів.

У грудні 2000 р. за ініціативи благочинного Ярмолинецького району протоієрея Миколая (Ковалика) та молодого випускника Луцької духовної семінарії отця Анатолія (Здоровського) було розпочато збір підписів серед солобківчан під зверненням про реєстрацію парафії УПЦ КП. Парафіянка

Антоніна Боровець згадує: “У листопаді-грудні 2000 року у селі заговорили про відкриття української церкви. Саме так і досі називають церкву УПЦ КП, на відміну від церкви Св. Серафима УПЦ МП, яку іменують російською. 10 грудня 2000 р. проведено перше богослужіння у орендованому приміщенні колишньої бухгалтерії місцевого відділу райспоживспілки (нинішня вулиця Грушевського, 51). У ньому взяло участь понад півсотні осіб. Звісно, серед них були не лише свідомі й переконані прихильники національної церкви, але й просто зацікавлені даною неординарною подією солобківчани” [12, с. 1]. Офіційна назва храму була сформульована таким чином – “Українська Православна Церква Великого рівноапостольного князя Володимира Київського Патріархату”.

На наступному богослужінні, яке відбулося 13 грудня у день Св. апостола Андрія Первозванного, уже співав хоч і невеликий, але вже місцевий церковний хор. Настоятель храму о. Анатолій та його дружина Ольга розпочали своєрідне навчання основних необхідних піснеспівів. Звичайно, це було нелегкою справою. Адже хористи, хоча й мали велике бажання до справи, проте бракувало бодай якогось досвіду. Молодий 23-річний настоятель виявив неабиякі організаторські здібності та терпіння, аби з самих азів навчити співців текстам, мелодиці й порядку ведення піснеспіву. Відтак склався перший хоролий колектив, склад якого був одночасно ядром громади церкви: Антоніна Боровець, Ганна Галамай, Валентина Грацонь, Надія Грехова, Мирослав Грацонь, Антоніна Гулавська, Нагалія Кисіль, Тетяна Медвецька, Марія Міходуй, Людмила Мудрицька, Стефанія Павлишина, Євгенія Повар, Катерина Федорчук, Ігор Цуриков, Людмила Яцюк [12, с. 2].

Етап становлення церкви відбувався в атмосфері емоційного піднесення та високої активності всіх парафіян. Приміщення спільними зусиллями швидко було забезпечене необхідним побутовим начинням та церковними атрибутами. В умовах матеріальної скрути рубежу ХХ–ХХІ ст. віряни не могли одразу й цілком жертвувати на церковну справу значні кошти. Обліковий запис березня 2001 року, заведений для придбання покривала на катафалк та чорні хоругви, свідчить, що пожертви були невеликими: 1–10 гривень. Проте зібрана сума сягнула 135 грн. [13]. Даний факт підтверджує порівняно значну кількість прихильників національної церкви на той час. Чи не найголовнішою статтею прибутків церкви були й досі залишаються Різдвяні колядування. Вже на Різдво 2001 року церковні колядники зібрали 782 грн. [14], а наступного року – 900 грн. [15].

З початку 2001 року склалася системна робота церковної парафії. Щонеділі та у значні свята регулярно, а також на замовлення, відбуваються богослужіння. Характерно, що на початковому етапі найбільш активними відвідувачами церкви були найстарші за віком члени громади Василь Грох та Степан Галамай. Широку пропагандистську діяльність розгорнув директор місцевої школи-інтернату Микола Побережний. Саме на його звернення позитивно відреагувало багато солобківчан, які поповнювали ряди парафії [12,

с. 2]. Формальним актом становлення громади Володимирської церкви була її державна реєстрація як юридичної особи 24 квітня 2001 року [16].

Найважливішими релігійними святами церкви стали закономірно Різдво та Воскресіння Христове. Третьою великою церковною подією календарного року є храмове свято 28 липня, тобто у день св. Володимира – Хрестителя Русі-України та покровителя церкви. Так, у першому святковому богослужінні 2001 року взяли участь гості: священники з с.Соколівки та Ярмолинець, батьки й родичі о. Анатолія та його дружини. Про велику кількість вірян свідчить той факт, що за святковий стіл довелося сідати двома групами. Приблизні підрахунки демонструють цифру у понад 100 осіб [12, с. 4]. Звертаємо увагу, що всі витрати на організацію храмового свята покриваються добровільними жертвами солобківчан, переважна частина яких є знову ж таки невеликими. Зокрема, зафіксовано, що у 2002 році середні внески парафіян для накриття столу становили 5 грн., причому деякі віряни брали участь у даній українській толоці конкретними стравами й продуктами [17].

Найголовнішим завданням громади у перші роки функціонування стало зведення власного храму. Початкове приміщення колишньої райспоживспілки було по суті тимчасовим пристосуванням. За користування ним парафіяни вносили орендну плату спершу у розмірі 60 грн. [18], а згодом вона зросла до 80 грн. [12, с. 4]. Зрозуміло, що для невеликої громади у ті часи це була явно обтяжлива сума, а головне – у такої ситуації не було жодної перспективи.

Дійсно, незабаром приміщення перейшло у власність місцевого підприємця Юрія Махобєя. На щастя для релігійної громади він виявив прихильність до національної церкви і цілковите розуміння складної ситуації. Меценат дозволив проводити богослужіння у приміщенні колишнього меблевого магазину на базарній площі й упродовж 5 років використовувати його без будь-якої оплати [12, с. 5].

Розуміючи, що це лише тимчасове вирішення проблеми, віряни розгорнули підготовчу роботу у справі отримання у розпорядження громади приміщення колишнього кінотеатру. Старожили запевняли, що воно до встановлення у селі радянської влади належало церкві [19]. На початку червня 2002 року було складено колективну заяву, адресовану Ярмолинській райдержадміністрації з проханням передати це приміщення на баланс громади. У відповіді, за підписом голови райдержадміністрації Василя Волощука, підтверджувалося, що “вказана споруда до Великої Вітчизняної війни використовувалася як культова, після закінчення війни будівля була реконструйована і використовувалася як сільський кінотеатр” [20]. На жаль, відповідь містила також вмотивовану відмову з посиланням на те, що будівля з 2001 року є власністю місцевого фермера Петра Долішного. З останнім віряни так і не домовилися [12, с. 5].

Вдаючись до вже випробуваного методу, парафіяни фактично одразу ж, 9 вересня 2002 року, адресують ще одне клопотання до сесії Солобковецької сільської ради. У ньому йдеться про прохання передачі релігійній громаді

колишнього Будинку культури на базарній площі. У зверненні наголошується: “Ця будівля знаходиться в аварійному й дуже занедбаному стані. Ми просимо віддати його під Храм Божий. Спільними силами постарасмося відремонтувати його, зробити благоустрій – це було б тільки на користь села” [21]. 11 вересня сільська рада вирішує запросити районного архітектора для оцінки вартості будівлі й розглянути клопотання вірян на наступній сесії [22].

Звертає на себе увагу проект тексту глибоко патріотичного виступу на наступній сесії з обґрунтуванням клопотання. У ньому зокрема вказується: “Можна почути докори: Чи вам мало однієї церкви? Всі ви знаєте, що Україна вже 10 років як здобула незалежність. Всі ви голосували на референдумі за незалежну Україну, голосували і цим самим за Українську церкву. Українська мова стала Державною мовою. На українській мові ведеться вся документація, навчання в навчальних закладах і, звичайно, у Церкві також служба на українській мові” [23]. Далі у тексті виступу подані історичні посилання на християнізацію Русі Володимиром, перенесення після монгольської навали церковного центру з Києва до Володимира (на Клязьмі) та Москви. Вказані аргументи знайшли підтримку серед депутатів. У результаті 8 жовтня 2002 року прийнято рішення сільської ради про списання зі свого балансу аварійного Будинку культури та продажу його як будівельних матеріалів [24]. Комісія спеціалістів визначила їх вартість у 5714 грн. Упродовж п’яти місяців віряни копію до копійки збирали необхідну суму для оплати. Зрештою, 4 березня 2003 року кошти були передані у бухгалтерію сільської ради [25].

Зважаючи на технічний стан будівлі, було вирішено використати її частину (колишній холл Будинку культури та приміщення бібліотеки) як основу для зведення храму. Відтак, послідувало нове клопотання від імені десяткох парафіян про дозвіл на реконструкцію будівлі під культову споруду [26]. Виконком сільської ради та особисто сільський голова Василь Казєв позитивно відреагували на дане прохання [27]. Вирішення даних, здавалося б формальних справ, мало дуже вагоме значення, адже дало вірянам можливість на офіційній основі звертатися до потенційних благодійників з проханням матеріальної допомоги.

Наступних 5 років не вщухала інтенсивна різнопланова робота. Син активного парафіянина Володимир Грох здійснив перший величний внесок у зведення храму – забезпечив на будівництво 10 тон сухого цементу. Це стало відправною точкою будівельних робіт. У подальшому найбільш щедрими меценатами стали: Юрій Махобей, Микола Боровський, Микола Гуцал, Світлана Дереш, Михайло Стадник, Володимир Лемешук, Василь Шпак. Суттєві суми пожертв надходили від Соціалістичної партії, партії “Батьківщина”, фірм “Мрія” [28], “Яблуневий Дар”. Всебічну організаційну підтримку та сприяння громада отримувала від сільського голови, яким у 2007–2015 рр. був її активний член Мирослав Грацонь. Символічним актом, який став беззаперечним свідченням характеру будівлі, було встановлення влітку 2004 року купольного хреста. Забезпечення матеріалами та оплати роботи з його виготовлення й транспортування здійснив Іван Адамович Боровець.

Виконавши найнеобхідніші види робіт з “перепрофілювання” споруди, 22 грудня 2007 року громада вперше провела богослужіння у новому храмі. Щоправда, зовнішній вигляд церкви ще довгий час був далеким від бажаного. Так, у 2010 р. мандруючий журналіст (кам’яничка Ірина Пустиннікова) іронічно характеризував її як “стра-а-а-ашно скромний храм (який ховає в собі, як матрешка, рештки старішої споруди)” та оцінював її вигляд як “досить капарний” [29]. Не заперечуючи гіркої об’єктивності подібної констатації, підкріпленої відповідним тогочасним фото, слід підкреслити, що розміщена нижче у коментарях світлина 2016 року підтверджує здобутки парафії у оформленні зовнішнього вигляду церкви [30].

Багаторічні зусилля громади не стали марними. Сьогодні відвідувачів богослужби зустрічає скромний, але акуратний зовні й дбайливо оформлений всередині храм. Прямокутна у плані, однокупольна споруда складається з притвору (передпокою) та основного приміщення. Біля його входу з внутрішнього боку сконструйований балкон (хори) для співців, на який ведуть гвинтові сходи. Влітку 2009 року громада організувала внутрішній художній розпис храму. На стелі зображені Свята Трійця, образ Покрови Божої Матері, два ангели, інші лики святих; безпосередньо на куполі – чотири євангелісти. Навпроти входу одразу ж впадає у вічі картина “Темна вечір”, зліва від неї розміщена репродукція відомої давньоруської Вишгородської ікони Богоматері. В церкві є також дві ікони Св. Володимира, вишиті образи Ісуса Христа, Божої Матері, св. Пантелеймона, св. Миколая Чудотворця, св. Анастасії. Вишивку виконали парафіянки Людмила Захарова та Олена Парфенюк. На фасаді храму встановлені іконні образи Св. Ольги (зліва) та Володимира (справа). Зі східного боку церкви сконструйована невелика дзвіниця, фасадну частину території обнесено залізним парканом. На сучасному етапі завданням громади є завершення переобладнання південної частини приміщення під повноцінний вівтар, оформлення іконостасу, продовження благоустрою прилеглої території.

Характерною особливістю церкви є її світлий, а відтак приємний інтер’єр, зумовлений блакитним кольором тиньку та наявністю вікон у східній та західній стіні. Як наслідок, у церкву часто заглядає сонце, що додає чи то ранковому, чи то вечірньому богослужінню атмосфери урочистості й доброзичливості. Це позитивно контрастує з традиційною суворістю й напівтемрявою внутрішнього вигляду переважної більшості інших храмів.

Уявлення про особовий склад парафії дає документація нової редакції статуту релігійної громади, затвердженого 28 квітня 2009 року [31]. Протокол парафіяльних зборів від 6 квітня 2009 року, присвячений даному питанню, засвідчує, що офіційна кількість членів громади на той час становила 53 особи [32].

У статуті парафії, затвердженому керуючим Хмельницькою єпархією Антонієм (Махотою), підкреслюється її неполітичний статус [33, с. 7]. У пункті 1.9. значиться: “парафія є суб’єктом некомерційного господарювання, є

неприбутковою організацією, здійснює самостійну систематичну господарську діяльність, спрямовану на досягнення соціальних та інших результатів без мети одержання прибутку” [33, с. 2]. Крім того, пункт 9.9 уточнює: “Парафія є... не платником податків на загальних підставах” [33, с. 6]. У зв’язку з цим викликає подив і незрозуміння ситуація, в якій державна податкова служба вимагає від громади регулярної звітності, наслідком чого стала поява у церковному архіві так званих “нульових” податкових декларацій.

Згідно статуту органами парафіяльного управління є: настоятель, парафіяльні збори, парафіяльна рада, ревізійна комісія [33, с. 3]. Відповідно до цього було затверджено склад першої десятки активних членів громади з таким колом обов’язків: Анатолій Задоровський – голова парафіяльної ради; Антоніна Боровець – помічник голови парафіяльної ради; Степан Галамай – скарбник; Йосип Федорів – голова ревізійної комісії; Василь Гонта – заступник голови ревізійної комісії; Михайло Гірник – член ревізійної комісії; Ганна Балагур – член ревізійної комісії, Антоніна Гулавська – парафіянка; Ольга Задоровська – парафіянка; Марія Міходуй – парафіянка [34]. У початковій заяві та протоколі зборів у першій десятці фігурує ім’я ще одного активного члена парафії – Євгени Пюрової [32, 35].

Окреслюючи повсякденне життя громади Володимирської церкви, необхідно зупинитися на деяких його характерних рисах. Найголовнішою ознакою внутрішньої організації вірян є цілковита й послідовна демократичність. Справи обговорюються колегіально й відкрито, рішення виносяться з врахуванням висловлених побажань, пропозицій, критичних міркувань. Компроміси знаходяться навіть у випадку категоричних заперечень. Така ситуація нагадує той первісний стан християнства перших століть нашої ери, коли парафіянами були винятково ідейні однодумці без будь-яких прагматичних й меркантильних цілей. В даному випадку малочисельний склад громади є позитивом, адже дає змогу врахувати думку всіх у той час, як великий колектив вірян неминуче породить багатоступінчасту ієрархію. Обов’язки активних членів громади набули документального оформлення лише через необхідність прийняття статуту, але на практиці чіткий розподіл ролей та завдань відсутній. Кожен член громади добровільно й щирозсердно робить для церкви те, що має змогу зробити в конкретний момент. Тому тут в принципі неможливі такі “адміністративні” явища як вказівки, пошук винних, докори, керівні санкції та ін.

Звертає на себе увагу особливість взаємин між настоятелем та парафіяльним активом. Священик є духівником, наставником, репрезентантом та співорганізатором громади, але не є її авторитарним начальником. У разі перехрещення загальних інтересів церкви та особистих зацікавлень настоятеля виникають гострі дискусії, у яких парафіяльна рада не поступається їй в більшості випадків відстоює свою позицію. Це не означає, що потреби священика вірянам байдужі. Зокрема, турбота парафіян про свого настоятеля знайшла відображення у прагненні забезпечити його житлом. Відомість здачі коштів для цього від демонструє, що внески розміром від 5 до 50 грн. зробили 25 осіб.

Загальна сума станом на 17 березня 2008 року сягнула 775 грн. [36]. І все ж, постійне адміністрування священика, як це спостерігається в більшості релігійних громад, у парафії відсутнє.

Вагомим привабливим чинником у церкві є те, що тут немає не лише формальних, але й фактичних (негласних) розцінок на здійснення культових відправлень й потенційні відвідувачі церкви можуть не турбуватися про те, наскільки менші чи більші від загальноприйнятої суми є їхні пожертви. Це також свідчить про дотримання принципів “чистого” християнства.

На жаль, слід визнати, що у вказаних позитивних сторонах функціонування громади діалектично закладені й проблеми, які більшою чи меншою мірою проявляються на сучасному етапі. Не завжди і не всіма вірянами парафіяльна демократія використовується на користь загальній справі. Відтак, поряд зі широким вболіванням, критичністю проявляються риси анархії, охлократії, замішаної на особистому марнославстві, честолюбстві, амбіціях та гордині. Непоодинокими стали випадки, коли ті члени, що були незгодні із загальним рішенням у деякій (навіть дріб’язковій) справі або вважали себе ображеними певним ставленням до своєї персони, залишали ряди парафії. Іноді вони через деякий час поверталися, а частіше – у подальшому ставали критиками “української церкви”.

Мала чисельність та норовистість вірян, спорадичність й непрогнозованість прибутків священика, тобто незадовільна матеріальна перспектива парафії стала, на наш погляд, головною причиною “плинності кадрів” – частоті зміни настоятелів церкви. Після того, як влітку 2009 року громаду залишив її засновник о. Анатолій (Задоровський) упродовж неповних семи років змінилося три настоятелі: о. Олександр (Панов), о. Олександр (Шестерняк), о. Іван (Войтович). Звісно, така ситуація постійної зовнішньої нестабільності не додає авторитету громаді серед солобківчан. Однак варто підкреслити, що саме завдяки цьому можна оцінювати парафію Володимирської церкви як мініатюрну модель всього українського суспільства.

Взаємини вірян Володимирської церкви з іншими релігійними громадами села складаються по-різному. Свідченням позитивних зв’язків з безпосередніми сусідами – громадою римо-католицького костелу (знаходиться поряд, на відстані близько 30 метрів) – є взаємні привітання настоятелів та парафіян на великі релігійні свята [37-39]. Нейтральними є стосунки з громадою церкви евангельських християн-баптистів. Найбільш проблемними є взаємовідносини, закономірно, з парафією “російської церкви”. Якщо на рівні рядових прихожан іноді організуються спільні акції під час культових відправ (наприклад, хоровий спів на похоронах), то контакти між настоятелями цілком відсутні. Загальну атмосферу стосунків можна охарактеризувати як зовнішня стримана дистанція з постійним веденням прихованої чи напівпублічної пропаганди та контрпропаганди. Констатуємо, що українська церква у цій своєрідній “холодній війні” є стороною, яка обороняється, причому робить це переважно без агресії й обвинувачень, тобто знову ж таки справжніми

християнськими методами. Так, у вище цитованому проекті тексту виступу перед депутатами сільської ради читаємо такі рядки: “Ніхто не може казати, що не треба йти до російської церкви. Будьте ласкаві, можете йти, куди хочете. І та церква, і та є Православна Церква. Але ви всі повинні усвідомити собі одне. Однією із причин невизнання нашої церкви вважають, що вона не канонізована, тобто не визнана. А хто ж її ще має визнавати окрім нас, українців?” [23].

Сьогоднішню ситуацію в громаді Володимирської церкви теж можна порівняти із загальним становищем України, тобто у ній поєднані різнопланові труднощі, розчарування, страх за майбутнє разом з прагненням йти вперед, надіями і стратегічним баченням перспективи. Попри сподівання, що після Революції Гідності в українській церкві побільшає активних прихожан та пересічних відвідувачів, у релігійних настроях більшості солобківчан корінного перелому не сталося. На нашу думку через те, що релігійні почуття є найбільш консервативною частиною самосвідомості людини й кількох років суспільно-політичних трансформацій для їх еволюції дійсно замало.

Натомість природній ритм буття поступово позбавляє громаду її активних членів. Пішли з життя Ганна Галамай, Степан Галамай, Василь Гонта, Василь Грох, Володимир Грох, Іван Адамович Боровець, Михайло Гірник. Все більш літніми стають інші віряни, а повноцінної допомоги їм, з перспективою заміни, поки що надати практичному нікому.

У даній ситуації обнадійливим є ентузіазм нового молодого настоятеля храму, магістранта теологічного відділення філософсько-теологічного факультету Чернівецького національного університету о. Ігора (Ковалика), який з весни 2016 року очолив громаду. На богослужінні 12 липня, у день Св. Петра і Павла, йому допомагали троє підлітків, які були охрещені вже в стінах Володимирської церкви. Наступного тижня відбулися перші збори недільної школи за участі близько десятка дітей. Відтак, є надія, що дане покоління солобківчан, виховане в умовах української державності, гідно оцінить й пошанує національну церкву, а релігійна громада Володимирської церкви УПЦ КП доживе до цього часу.

Отже, у 2000 р. в житті громади відомого подільського села Солобківці сталася знакова духовна подія – запрацював Володимирський український православний храм. За більш як 15 років існування нової парафії вдалося отримати приміщення, якісно відремонтувати за громадські кошти, налагодити регулярні богослужіння. На жаль, чисельність церковної спільноти зменшується, часто змінюються настоятелі церкви.

Список використаних джерел та літератури

1. Саган, О. Стан православ'я в Україні як відображення його історії / О. Саган // Україна релігійна. колективна монографія. Книга перша: Стан релігійного життя України / редкол.: А. Колодний (голов. ред.) та ін. – Київ: Інститут філософії НАНУ, 2008. – С. 219-237.
2. Палінчак, М. М. Релігійний фактор у міжнародних відносинах: навчальний

посібник для студентів УжНУ / М. М. Палінчак, П. П. Галда, М. М. Лешанич. – Ужгород, 2014. – 208 с.

3. Історичні передумови утворення УПЦ Київського Патріархату [on line] // [Електронний ресурс – офіційний сайт УПЦ КП]. – Режим доступу: <http://www.cerkva.info/ru/icd/204-declaracia-6-1.html>.

4. Розмова автора з настоятелем Володимирської церкви у с.Солобківцях о.Іваном (Войтовичем), 25.07.2015.

5. Історія релігії в Україні: навчальний посібник / А. М. Колодний, П. Л. Яроцька, Б. О. Лобовик та ін. – Київ: Т-во “Знання”, 1999. – 735 с.

6. Історія Української Православної Церкви – Київського Патріархату [on line] // [Електронний ресурс – офіційний сайт Релігійно-інформаційної служби України]. – Режим доступу: http://risu.org.ua/ua/index/reference/major_religions/45457/.

7. Браніцький, Ю. Утворення Української Православної Церкви Київського Патріархату [on line] // [Електронний ресурс] / Ю. Браніцький. – Режим доступу. – <http://hram.lviv.ua/1669-utvorennja-ukrayinskoji-pravoslavnoyi-cerkvi.html>.

8. Мицик, Ю. За віру православну! Видання 2-е, доповнене і перероблене / протоієрей Юрій Мицик. – Київ: Видавничий Дім “Слово”, 2009. – 416 с.

9. Епифаній. Як Кремль використовує свій вплив на Церкву Московського Патріархату в Росії та в Україні для того, щоб задушити нашу державність і незалежність і що з цим робити [on line] // [Електронний ресурс – офіційний сайт УПЦ КП]. – Режим доступу: <http://www.cerkva.info/uk/publications/articles/7894-ruka-moskvy.html>.

10. Батьківщина. – 1995. – Серпень. – С. 18.

11. Могінська, В. Історико-географічні особливості релігійної мережі Ярмолинського району / В. Могінська // Матеріали студентської наукової конференції Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича присвяченої дню науки (17–19 квітня 2013 року). Природничі науки. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2013. – С. 343-344.

12. Поточний архів Володимирської церкви УПЦ КП (далі – ПАВЦ). – Боровець А. М. Спогади про становлення Володимирської церкви у с.Солобківцях. – 5 с.

13. ПАВЦ. – Зошит обліку № 1. – Обліковий запис: Список парафіян, які здавали гроші на придбання покривала та машину та на чорні хоругви.

14. ПАВЦ. – Зошит обліку № 1. – Обліковий запис: Коляда 2001 року.

15. ПАВЦ. – Зошит обліку з 20.01.2002. – Обліковий запис: Коляда 2002 року.

16. ПАВЦ. – Свідцтво про державну реєстрацію юридичної особи. Парафія св. рів. ап. князя Володимира Української православної церкви Київського патріархату.

17. ПАВЦ. – Зошит обліку з 20.01.2002. – Обліковий запис: Кошти на 28.VII 2002 р.

18. ПАВЦ. – Квитанція прибуткового ордеру № 54. Прийнято від: с.Солобківці Українська православна церква. Підстава: оренда. 5 січня 2002 року.

19. ПАВЦ. – Звернення Берби Явдокії Миколаївни, 1908 р.н., до комісії у справах релігії при Ярмолинській райдержадміністрації. 25.05.2002.

20. ПАВЦ. – Повідомлення Ярмолинської районної державної адміністрації. 25.06.2002. № 3/176. На № 1/30 від 6.06.2002. Копія.

21. ПАВЦ. – Звернення до сесії Солобковецької сільської ради від парафіян

Української Православної церкви Київського Патріархату. 9.09.2002 року.

22. ПАВЦ. – Солобковецька сільська рада. Рішення № 2 від 11 вересня 2002 року. Розгляд заяви громадян.

23. ПАВЦ. – Виступ на сесії Солобковецької сільської ради з обґрунтуванням клопотання. Рукопис. Проект.

24. ПАВЦ. – Солобковецька сільська рада. Рішення № 4 четвертої сесії сільської ради ХХІV скликання від 8 жовтня 2002 року.

25. ПАВЦ. – Квитанція до прибуткового касового ордеру № 19. Прийнято від Павлишиної Стефи Григорівни. Підстава: За буд. матеріали від будинку культури.

26. ПАВЦ. – Клопотання, адресоване сільському голові с.Солобковець Казеу Василю Григоровичу. 22 травня 2003 року.

27. ПАВЦ. – Виконавчий комітет Солобковецької сільської ради. Рішення про надання дозволу на реконструкцію об'єкту. 2003 р.

28. ПАВЦ. – Привітання зі святом Святої Трійці з благодушним пожертвуванням від агрохолдингу “Мрія”.

29. Замки та храми України. Хмельниччина. Ярмолинці і район. Солобківці // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.castles.com.ua/solobkowce.html>.

30. Фото планета. Населений пункт Солобковці // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://foto-planeta.com/photo/18026.html>.

31. ПАВЦ. – Хмельницька обласна державна адміністрація. Управління з питань внутрішньої політики. 28.04.2009 № 03-02-238/2009. Свідоцтво № 1418 про реєстрацію статуту релігійної громади.

32. ПАВЦ. – Протокол 01/09 загальних зборів учасників (членів) релігійної громади Святого рівноапостольного великого князя Володимира Української Православної Церкви Київського патріархату. 6 квітня 2009 року.

33. Українська православна церква. Київський патріархат. Статут релігійної громади Святого рівноапостольного великого князя Володимира – 7 с.

34. ПАВЦ. – Список членів релігійної громади Святого рівноапостольного великого князя Володимира Української Православної Церкви Київського патріархату.

35. ПАВЦ. – Заява членів релігійної громади на адресу Хмельницької обласної державної адміністрації від 6 квітня 2009 року.

36. ПАВЦ. – Відомість про здачу грошей на житло для священика. 17.03.2008 р.

37. ПАВЦ. – Привітання о. Станіслава, настоятеля римо-католицької церкви у Солобківцях разом з прихожанами. Зіньків, Великдень 2006 р.

38. ПАВЦ. – Привітання о. Станіслава, настоятеля римо-католицької церкви у Солобківцях разом з прихожанами. Солобківці, Великдень 2008 р.

39. ПАВЦ. – Всечесніший Отець настоятель римо-католицької церкви у с.Солобківці і Прихожани Вашого храму. Рукопис привітання. Проект.

Ivan Borovets

**Renaissance of the Ukrainian national church
(The Church of St. Volodymyr in Solobkivtsi 2000–2016)**

The historical conditions of formation of Ukrainian Orthodox Church of the Kyivan Patriarchate are revealed in the first part of the article. The course of

conflict between a Metropolitan Filaret and Moscow patriarch Aleksiy is traced. External interference provoked negative investigation. It was a split of church on Moscow (UOC MP) and national (UOC KP) parts. The main manifestation of further complicate relations between them are analysed. Special attention are payed to the events of "black Tuesday". Auhor refers to the estimations of the known authorities in research of church problems and reasonably supports UOC KP. Main achievements and problems of formation of national Church at the end of XXth century are determined.

The main stages of formation of The Church of St. Volodymyr in Solobkivtsi are ascertained in the second part of scientific exploration. Author outlines time of genesis of parish, contingent of its members, main directions of activity of the parish. Main attention is accented on organizational preparation and process of building of church. A short description of original appearance and interior of temple is given. On the basis of the Charter the personal composition of active believers and features of status of parish is considered. Features of its internal organization are described. Positive sides and lacks of functioning of community are ascertained. The relations of parish with other religious communities are analyzed. Author states that the members of parish in them activities consistently adheres of primordial christian principles of worldview. A situation in community on the modern stage and prospects of its development is analysed in conclusion.

Keywords: *Ukrainian church, Solobkivtsi, The Church of St. Volodymyr, petition, donations, patrons, building, interior, vicar, Charter, christian worldview.*

И.И.Боровец

**Возрождение украинской национальной церкви
(Владимирский храм в Солобковцах 2000–2016 гг.)**

В первой части статьи раскрыты исторические условия образования Украинской Православной Церкви Киевского Патриархата. Прослежен ход конфликта между митрополитом Филаретом и московским патриархом Алексием. Его следствием стал спровоцированный внешним вмешательством раскол церкви на промосковскую (УПЦ МП) и национальную (УПЦ КП) части. Проанализированы основные проявления последующих напряженных взаимоотношений между ними с особым вниманием к событиям "черного вторника". С ссылкой на оценки известных авторитетов в исследовании церковной проблематики обоснованна поддержка автора в данном противостоянии УПЦ КП. Определенно основные достижения и проблемы ее становления во второй половине 90-х гг. XX ст.

В следующей части выяснены основные вехи становления Владимирского храма УПЦ КП в с.Солобковцах. Очерчено время образования прихода, контингент его членов, основные направления деятельности. Акцентировано внимание на организационной подготовке и процессе строитель-

ства церкви. Подано короткое описание внешнего вида и интерьера храма. На основе уставной документации рассмотрен личный состав активных верующих и особенности статуса прихода. Выявлены характерные черты его внутренней организации, определены позитивные стороны и недостатки функционирования общины. Раскрыты взаимоотношения ее с другими религиозными общинами села и констатировано, что в своей деятельности приход последовательно придерживается первоначальных христианских принципов мировоззрения. В заключение проанализирована ситуация в общине на современном этапе и перспективы ее развития.

Ключевые слова: украинская церковь, Солобовцы, Владимирский храм, ходатайство, пожертвования, меценаты, строительство, интерьер, настоятель, устав, христианское мировоззрение.

Одержано 2 вересня 2016 року